

RECHTSPRAAK

MAAKT SAMEN LEVEN MOGELIJK

Neem
gratis
mee

“
Veiligheid
versus vrijheid”

Bart van der Sloot:
"Meer debat nodig over Big Data"

Snelle rechter Meryem Aksu

Tamara Trotman:
"Rechters worden ontslagen omdat ze hun werk doen"

Rechtspraak Reporters doen online verslag

“WE WILLEN GEEN POLITIESTAAT EN GEEN ANARCHIE. MAAR WAT WÉL?”

Voor dit blad hebben we ons laten inspireren door het thema van de Week van de Rechtspraak: de keuze tussen veiligheid en vrijheid. Veiligheid en vrijheid zijn grondrechten, we hebben er allemaal even veel recht op. Of even weinig. Dat is het mooie aan een rechtsstaat: we zijn allemaal gelijk en de wet geldt voor iedereen. Dat is in ieder geval in theorie zo. Maar als je de theorie wilt vertalen naar het leven van alledag, kom je niet zelden ingewikkelde vraagstukken tegen. Hoe moeilijk die te beantwoorden zijn, laten we in dit blad zien. Aan het woord komen rechters die mensen hun vrijheid afnemen. Niet omdat ze iets gedaan hebben dat niet mag, maar omdat ze een gevaar voor zichzelf of hun omgeving vormen. Ga er maar aan staan, iemand opsluiten die niets verkeerd deed. Een ander voorbeeld: een vreemdelingenrechter beslist over de vraag of een asielzoeker mag blijven. Dan gaat het om iemand die zijn vrijheid opgaf om in veiligheid te kunnen leven. Met zo'n uitspraak bepaalt de rechter de toekomst van hele families. Weer andere rechters oordelen over de verlenging van een tbs-maatregel. Zij moeten inschatten of mensen die vreselijke dingen hebben gedaan, een nieuwe kans verdienen. Blij dat ik daarover niet hoeft te beslissen. Niet alleen op individueel niveau zijn het lastige vragen. We interviewden een wetenschapper over Big Data. Vaak zonder dat we het weten, laten we op grote schaal digitale sporen achter. Die worden geregistreerd en opgeslagen. Overheden doen dat met een beroep op veiligheid: met de gegevens kunnen ze bijvoorbeeld terroristische aanslagen voorkomen. Maar ook de Belastingdienst gaat ermee aan de slag, die vult alvast je aangiftebiljet in. Handig, maar is er nog iets dat de overheid niet weet? En wat mogen commerciële bedrijven met onze gegevens doen? Waar houdt het op?

Veiligheid tegenover vrijheid: een eindeloze bron van dilemma's.

Rob Edens, hoofdredacteur

Coververhaal

Mensen opsluiten voor hun eigen veiligheid

8

Bijzondere rechter
Marlies Wolfrat

28

Achtergrond
Rechtspraak Reporters gaan bloggen en vloggen

18

Op de Rol
Ik ben toch geen moordenaar?

12

En verder

Nieuws Kort	4
Column Frits Bakker	7
Interview Tamara Trotman	14
Wetenschap Gestraft voor jihadisme, en dan?	17
Interview Bart van der Sloot	22
Wablief? Noodweer en noodweereces	25
Hoe kan dat nou? Botsende grondrechten	26

de Rechtspraak

Rechtspraak Nummer 3, september 2015 (derde jaargang) Rechtspraak is een uitgave van de Raad voor de rechtspraak. Het magazine wordt verzonden aan relaties van de Rechtspraak en verspreid via de openbare ruimtes van gerechten. De redactie is verantwoordelijk voor de inhoud. Aan de in Rechtspraak vermelde informatie kunnen geen rechten worden ontleend. Artikelen geven niet per se de mening van de Rechtspraak weer. Overname van artikelen is met bronvermelding toegestaan. **Hoofdredacteur:** Rob Edens (r.edens@rechtspraak.nl) **Redactie:** Rien Aarts (m.h.f.aarts@rechtspraak.nl), Simone Alderliesten (beeldredactie; s.alderliesten@rechtspraak.nl), Sandra Hoitinga (s.hoitinga@rechtspraak.nl), Pauline van der Mije (p.van.der.mije@rechtspraak.nl) **Medewerkers aan dit nummer:** Aad Goudappel, Bas Kijzers, Jan Lankveld, Serge Ligtenberg, Sake Rijpkema, Rick Witteveen, Nicole Wordragen **Contact met de redactie:** redactie@rechtspraak.nl **Redactie-adres:** Kneuterdijk 1, Den Haag **Postadres:** Postbus 90613, 2509 LP Den Haag **Abonnementenadministratie:** Wijziging of opzegging? Stuur de adresdrager retour naar het retouradres en geef hierop de verandering aan. Aanmeldingen voor een individueel abonnement via abonnement@rechtspraak.nl. Gemotiveerde aanvragen voor meer exemplaren zijn ook mogelijk. **Vormconcept en realisatie:** KRIS KRAS context, content and design **Druk:** Xerox/OBT, Den Haag **Illustratie cover:** Aad Goudappel

Snelle rechter gaat harde noten kraken

Meryem Aksu (36) rondde deze zomer als eerste de nieuwe rechtersopleiding af. Hiermee heeft deze kersverse rechter nu al iets bijzonders op haar naam gezet. Ze was in vijftien maanden klaar – de minimumtijd die voor deze zogenoemde Rio-opleiding staat. Waarom vloog ze door de opleiding heen en hoe gaat ze nu verder?

Hoe heb je het voor elkaar gekregen om als eerste de opleiding af te ronden?

Dat is niet zo bijzonder als het lijkt hoor. De nieuwe rechtersopleiding duurt vijftien maanden tot vier jaar. Hoe lang je erover doet, hangt af van de kennis en ervaring die je al hebt. De intakecommissie adviseerde op basis van mijn werkervaring een opleidingsduur van vijftien tot achttien maanden. Ik heb voor achttien maanden gekozen, omdat ik niet wist hoe ik het zou doen bij civiel recht (rechtspraak tussen particuliere partijen, red.). Ik had al als rechter-plaatsvervanger gewerkt, maar alleen strafzaken gedaan. Maar ik bleek handel- en kantonzaken zo ontzettend leuk te vinden, dat ik met steun van mijn opleiders na een half jaar civiel - in plaats van negen maanden - al door mocht naar de tweede helft van mijn opleiding. Zodoende had ik aan vijftien maanden genoeg.

Waarom ben je rechter geworden, en wat deed je daarvoor?

Na mijn studie ben ik gepromoveerd aan de Radboud Universiteit in Nijmegen en heb ik als onderzoeker (strafrecht en mensenrechten) en universitair docent (straf- en privaatrecht) gewerkt. Ik had het ontzettend naar mijn zin, maar was simpelweg toe aan een volgende stap.

Foto: Rick Witteveen

De buluitreiking, met rector Rosa Jansen (r.) en rechtbankpresident Takvor Avedissian (m.)

Het mooie aan het vak van rechter is dat ik al die boekenwijsheid kan inzetten om mensen, dan wel de samenleving, vooruit te helpen in concrete probleemsituaties. Er komt bovendien nog zoveel meer kijken bij het vak van rechter – je manier van optreden in de rechtszaal, een rechtszaak in goede banen leiden, structuur

ontwaren in chaos onder tijdsdruk - dat het vak mij ook de uitdaging biedt die ik nodig heb.

Wat vond je van de nieuwe Rio-opleiding?

De opleiding bestaat voor twintig procent uit cursussen buiten de rechtbank Overijssel, waar ik het vak heb geleerd. Daarvoor moest ik naar opleidingsinstituut SSR in Utrecht. Het was niet altijd makkelijk om dat te combineren met de werklast op de rechtbank. Ik heb enorm geluk gehad met mijn man, die thuis de boel draaiende hield met onze drie kindjes, terwijl ik vijf keer per week lange dagen maakte. Wat dat betreft ben ik ontzettend blij dat we in augustus naar Zwolle zijn verhuisd. Dat zal de balans thuis zeker ten goede komen.

Waar ga je je nu in vastbijten?

De rechtbank Overijssel is een van de vier rechtbanken waar fraudezaken worden aangebracht door het Functioneel Parket. En laat ik fraude nou een fascinerend onderdeel van het strafrecht vinden! Als het aan mij ligt, richt ik mij daar de komende jaren op.

Wat voor soort rechter wil je worden?

Een rechter die luistert en niet bang is om harde noten te kraken.

Steeds meer mensen proberen vervolging af te dwingen

Steeds meer mensen proberen het Openbaar Ministerie (OM) te dwingen strafbare feiten te vervolgen, als het OM heeft besloten dit juist niet te doen. Dit blijkt uit nieuwe cijfers van de Raad voor de rechtspraak. Mensen zijn mondiger en de mogelijkheid een klacht in te dienen, is bekender geworden, stelt raadsheer Jan Wolter Wabeke van het gerechtshof Den Haag.

In 2005 probeerden burgers 2.225 keer het OM tot vervolgen te dwingen. Vorig jaar werd maar liefst 3.107 een zogenoemde artikel 12-procedure gestart, waarmee aan een gerechtshof wordt gevraagd de officier van justitie opdracht te geven toch te vervolgen. Ongeveer één op de tien mensen die zo'n procedure starten, krijgt gelijk. Als iemand aangifte doet van een strafbaar feit betekent dit niet dat het OM de zaak altijd voor de rechter brengt. Soms besluit men dit niet te doen, bijvoorbeeld omdat het bewijs te mager is en daarom de kans op een veroordeling te klein is. Maar betrokkenen, bijvoorbeeld slachtoffers of nabestaanden, zijn het hier niet altijd mee eens. Ze kunnen dan aan een gerechtshof vragen zich nog eens over de zaak te buigen, via de artikel 12-procedure.

Jan Wolter Wabeke denkt dat de toename vooral te danken is aan een grotere bekendheid. 'Als het OM besluit een zaak te seponeren (niet verder te behandelen, red.), moet in de brief vermeld staan dat de aangever een klacht kan indienen', zegt hij. 'Dat was vroeger niet zo. Bovendien schrijven de media er geregeld over, vooral sinds het proces-Wilders, dat veel aandacht trok omdat een bekende politicus terecht stond. Een derde verklaring is dat mensen veel mondiger zijn dan vroeger en zich kritischer opstellen tegenover de overheid. Vooral tegen politie en justitie. Daarover wordt gepraat op sociale media, wat ook weer voor een grotere bekendheid zorgt.'

Rechters over hun werk, uitleg juridische termen, anekdotes, vlogs, blogs, filmpjes .... Like ons!

Als een echtpaar met ruzie uit elkaar gaat, zijn de kinderen vaak de dupe. Voordat je het weet worden zij een speelbal in de strijd tussen hun ouders. Daarom dringt de Kinderombudsman al jaren aan op een eigen vertegenwoordiger voor kinderen in echtscheidingszaken. Dan wordt er tenminste niet over hun hoofden heen beslist bij wie ze gaan wonen, en hoe vaak ze hun andere ouder zien. Rechters in Breda schakelen tegenwoordig psychologen en andere gedrags-

deskundigen in, die in zo'n moeilijke scheiding met kinderen praten en daarna proberen afspraken te maken met de ouders. Lukt dat niet, dan adviseren zij de rechter die de knoop moet doorhakken. Het gaat om een proef, of het goed werkt is nog niet bekend. Maar enthousiasme is er wel in Breda: inmiddels is al in 48 zaken zo'n 'bijzondere curator' voor kinderen benoemd.

Door de ogen van Rechtspraak Reporters

Tijdens de Week van de Rechtspraak, begin september, presenteren elf Rechtspraak Reporters zich aan Nederland. Deze jongeren, 15 tot 20 jaar oud, gaan zich een jaar lang onderdompelen in de wereld van de rechtspraak en doen daarbij online verslag van hun belevenissen.

De reporters vormen een landelijk jongeren-netwerk. Van noord naar zuid, van oost naar

west: overal kan je Rechtspraak Reporters tegenkomen. Dat is belangrijk omdat veel leeftijdgenoten van de reporters niet weten wat er achter de deuren van de rechtbanken en gerechtshoven gebeurt. En naar wie luisteren jongeren beter dan naar jongeren zelf? Het wordt een jaar vol training en kijkjes achter de schermen, en vooral: een frisse blik. Met blogs en vlogs op sociale media vertellen de jongeren over hun ervaringen in de

wereld van het recht. Wat valt ze op, wat vinden ze raar, wat gaat er goed en wat kan er beter? De antwoorden op deze vragen helpen om de Rechtspraak scherp te houden.

Pagina 18: Rechtspraak Reporters stellen zich voor.

>> Meer nieuws op www.rechtspraak.nl/actualiteiten

Rechtbank Den Haag doet opmerkelijke milieu-uitspraak

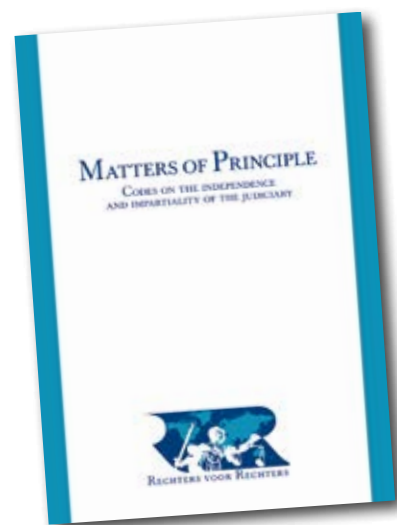
De Nederlandse overheid moet zijn best doen om het leefmilieu te beschermen en verbeteren. Dit staat zelfs in de grondwet. Als mensen vinden dat de overheid deze zorgplicht niet voldoende nakomt, kunnen ze naar de rechter stappen. Zo stapte de stichting Urgenda, een groep burgers die streeft naar een duurzamer Nederland, naar de rechter om de staat te dwingen meer te doen aan het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen.

De rechtbank Den Haag deed in juni een uitspraak in de zaak: de Nederlandse staat moet zorgen dat de uitstoot van broeikasgassen in 2020 minstens 25 procent lager is dan in 1990. Op basis van het huidige beleid van de overheid zal Nederland in 2020 maximaal 17 procent minder uitstoot bereiken. Dit is dus niet voldoende volgens de rechtbank. De staat zal meer moeten doen om het dreigende gevaar tegen te gaan dat wordt veroorzaakt door de klimaatverandering. Na de uitspraak discussieerden mensen over de vraag of de rechtbank zich met deze uitspraak niet op het terrein van de politiek begeeft. In het vonnis wordt uitgelegd waarom dit niet zo is: de rechtbank

moet rechtsbescherming bieden, ook in zaken tegen de overheid. In de klimaatwetenschap en het internationale klimaatbeleid wordt voor industrielanden een vermindering van 25 tot 40 procent als noodzakelijk gezien.

De rechtbank vindt dat de ruimte die de overheid heeft bij het invullen van haar beleid gerespecteerd moet worden. Juist daarom is de rechter terughoudend en is er gekozen voor de ondergrens van 25 procent. De Nederlandse staat kan na het ter perse gaan van dit blad nog in hoger beroep gaan tegen de uitspraak van de rechtbank.

Wat is er nodig voor goede rechtspraak?

In Nederland hebben we het goed voor elkaar: ons rechtssysteem behoort volgens allerlei onderzoeken tot de wereldtop. Dat rechters integer te werk gaan en te allen tijde onafhankelijk moeten kunnen zijn, vinden we niet meer dan logisch. Maar dit is niet overal in de wereld vanzelfsprekend. Wat er nodig is voor een goed rechtssysteem en aan welke gedragsregels rechters zich moeten houden, is te lezen in de nieuwe editie van *Matters of Principle, Codes on the independence and impartiality of the judiciary*, een uitgave van stichting Rechters voor Rechters. Onafhankelijkheid, autonomie, onpartijdigheid, integriteit, deskundigheid en professionaliteit: zonder deze kernwaarden bestaat er geen goede rechtspraak, is uit het boek op te maken. *'Matters of Principle' laat de samen-*

leving zien wat van de Rechtspraak verwacht mag worden en waar rechters voor staan. Ook bevat het verplichtingen voor staten om een goed functionerende rechterlijke macht te garanderen', vertelt Tamara Trotman, voorzitter van de stichting Rechters voor Rechters. De organisatie zet zich in voor rechters in het buitenland die vanwege hun werk in moeilijkheden zijn of dreigen te komen. 'Met dit boekje proberen we ook rechters in buitenland die het moeilijk hebben een hart onder de riem te steken', licht Trotman toe.

De nieuwe editie van *Matters of Principle* is gratis te downloaden van de site van de stichting (rechtersvoorrechters.nl).

Zie pagina 14 voor een interview met Tamara Trotman

“Vrijheid én veiligheid”

Frits Bakker, voorzitter Raad voor de rechtspraak

Deze column wordt achtereenvolgens geschreven door de voorzitter van de Raad voor de rechtspraak, de president van de Hoge Raad en de president van een gerecht.

'De keuze tussen vrijheid en veiligheid'. Zo luidt het prikkelende thema van de Week van de Rechtspraak. Maar is er eigenlijk wel een verantwoorde keuze te maken tussen deze twee grondrechten? Nee, dat kan niet. Het woord 'grondrecht' zegt het al: iedereen in een rechtsstaat heeft recht op vrijheid én veiligheid. Een keuze voor het één gaat ten koste van het ander. Wij zijn bereid iets van onze vrijheid in te leveren voor veiligheid. We willen geen anarchie. We zijn ook bereid iets van onze veiligheid in te leveren voor vrijheid. We willen geen politiestaat. Eigenlijk gaat het dan ook niet om de keuze tussen vrijheid en veiligheid, maar om keuzes die moeten worden gemaakt. Het juiste evenwicht vinden is heel ingewikkeld en daarbij vragen we vaak meer dan er mogelijk is. We willen allemaal leven in een veilige samenleving zonder terroristische aanslagen. Maar wat we *niet* willen, is een Big Brother-samenleving waarin de overheid meekijkt bij alles wat je doet. We willen ook niet op iedere straathoek worden gefouilleerd en we willen zeker niet zes uur in de rij staan voor de grens, als we op vakantie gaan. Daarom is het zaak steeds weer een afweging te maken. Rechtsfilosofische theorieën over grondrechten en de balans daartussen zijn tijdloos. De praktische invulling is niet voor de eeuwigheid vast te leggen. Deze is sterk aan de tijdgeest en lokale omstandigheden gebonden. Zo was het Amerikaanse congres bereid de veiligheidsdiensten nagenoeg *carte blanche* te geven na 9/11. Maar inmiddels zijn die bevoegdheden weer ingeperkt. Steeds poppen er vraagstukken op waarin weer een afweging moet worden gemaakt. Vaak gaat het om fundamentele vragen van wetgeving en overheidsbeleid. Denk aan de discussie over de vingerafdruk voor het verkrijgen van een nieuw paspoort. Denk aan de vraag wiens DNA mag worden opgenomen in de databank. Het is mogelijk om van iedereen zo'n genetisch plaatje vast te leggen. Maar willen we dat ook? Denk aan de problematiek van Big Data en wat er kan gebeuren als informatie in handen komt van iemand die niet (geheel) te goeder trouw is. Maar ook in individuele zaken kan de rechter met dilemma's tussen vrijheid en veiligheid worden geconfronteerd. De zoektocht naar de balans tussen vrijheid en veiligheid is van alle tijden. In de afgelopen 450 jaar is in ons land gaandeweg een zeer evenwichtige democratische rechtsstaat gerealiseerd, met een heel zorgvuldige balans tussen veiligheid en vrijheid. Onze rechtsstaat kan tegen een stootje; de waarden verdienen verdediging. De balans tussen veiligheid en vrijheid is niet statisch, maar de variaties vallen binnen verstandige marges en worden niet impulsief ingevoerd. ■

 www.nieuwsbriefrechtspraak.nl

De Rechtspraak verstuurt elke donderdag een nieuwsbrief. Daarin het belangrijkste rechtspraaknieuws, een overzicht van gepubliceerde uitspraken en een selectie van nieuwsberichten over uitspraken. Dé manier om kort en bondig op de hoogte te worden gehouden van belangrijke ontwikkelingen en nieuwsfeiten. Er zijn inmiddels meer dan 33.000 abonnees.

Meld je aan voor de nieuwsbrief

OPGESLOTEN ZONDER SCHULD

Wie wordt veroordeeld voor een misdrijf, kan gevangenisstraf krijgen. Maar rechters besluiten ook regelmatig mensen op te sluiten die niets strafbaars hebben gedaan. Ontspoorde kinderen, psychiatrische patiënten of demente ouderen. Op pad met rechters Jan Wassenberg en Wanda Oosterbroek.

Tekst: Pauline van der Mije Foto's: Sake Rijpkema en Nicole Wordragen

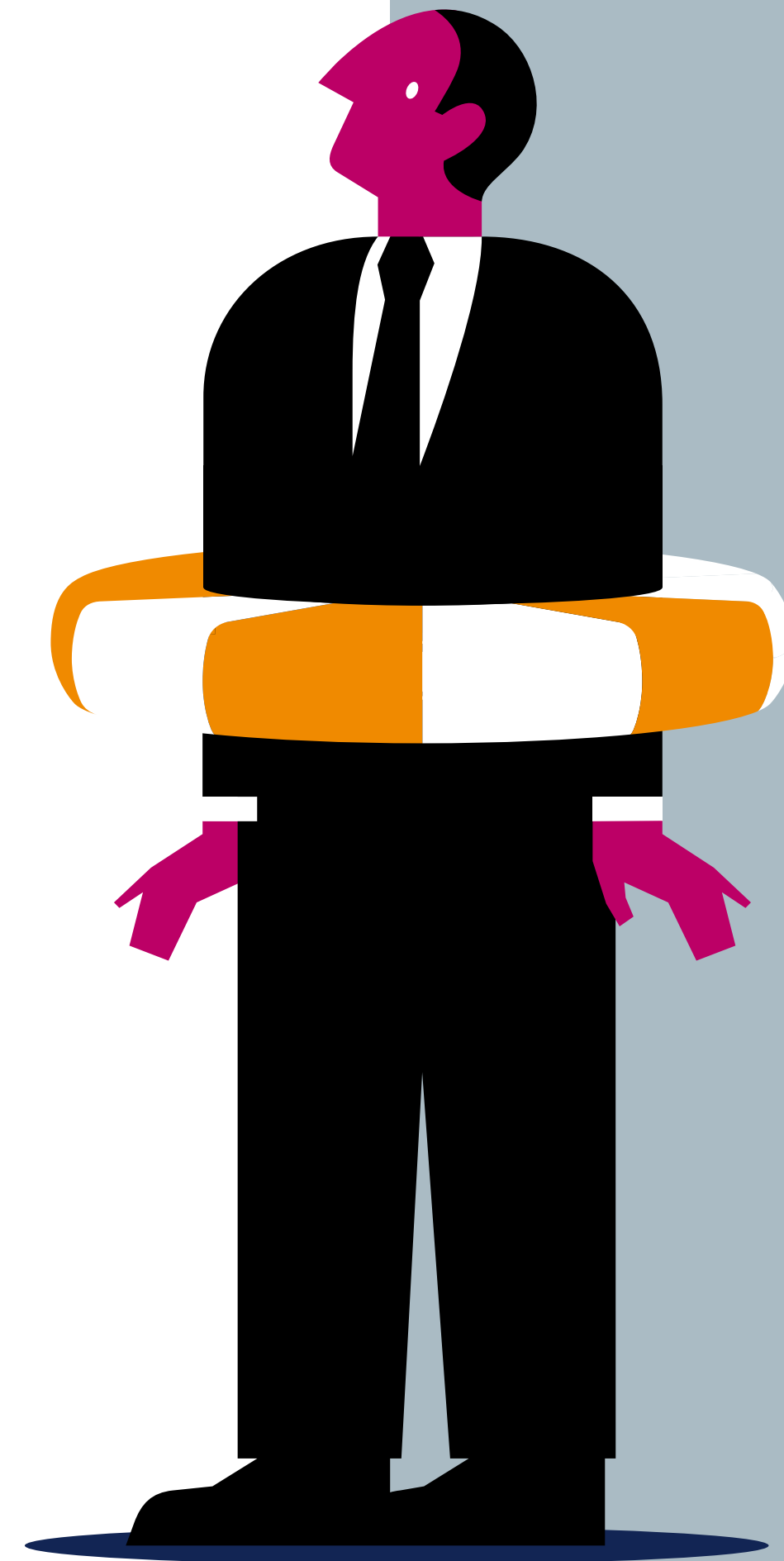
Met een arm vol mappen loopt kinderrechtster Wanda Oosterbroek (foto links) de Alkmaarse rechtbank uit en stapt in de auto, samen met griffier Anya Boermans. Op naar Transferium, een gesloten jeugdinstelling in Heerhugowaard. Kinderen van twaalf tot achttien jaar die daar met een rechterlijke machtiging zijn opgenomen, horen straks of ze nu eindelijk terug naar huis mogen. Transferium zit bomvol, vertelt de rechter. 'Vorig jaar waren er juist minder kinderen dan anders, toen moesten ze personeel ontslaan. Maar nu zien we een enorme toename. En de kinderen worden steeds jonger. Meisjes van dertien, veertien jaar met een laag zelfbeeld, die in handen vallen van loverboys – ze zijn zó kwetsbaar!' Annelies* komt met haar advocaat het zaaltje binnen dat Transferium heeft ingericht voor de wekelijkse rechtszittingen. Hier hoeven ze niet in een cel te wachten, zoals bij de rechtbank, en ze kunnen voor de zitting even met hun ouders praten. Aan de wand hangt een foto van de koning, maar de rechter draagt geen toga en alle gesprekspartners zitten rond één tafel. 'Dit is zoveel rustiger voor de kinderen, daardoor krijg ik ook een veel beter beeld', zegt rechter Oosterbroek terwijl ze een rechtershamer uit haar tas

vist. Die gebruikt ze bij de rechtbank niet. 'Maar kinderen vragen ernaar; zij vinden een zitting zonder hamer niet compleet.'

'Dat was wel even schrikken zeker, dat je hier terecht kwam', zegt ze tegen Annelies. Zij is zeventien, maar emotioneel jaren jonger. Autisme en ADHD maken haar erg beïnvloedbaar. Ze werd verliefd op een jongen die niet deugt, liep onder zijn druk telkens weg van huis en kwam in grote narigheid terecht. Uiteindelijk is ze op last van de rechter hier geplaatst. Vandaag wordt een verzoek tot verlenging behandeld. 'Hoe gaat het nu?', vraagt de rechter. 'Hartstikke goed', zegt Annelies. Ze heeft geleerd om weerbaarder te zijn en het is uit met die jongen, vertelt ze. 'Dringt hij niet meer aan?', vraagt de rechter. 'Nee, gelukkig niet! Ik heb 'm ook geblokkeerd.' 'Heel verstandig. Hoe kijk je er nou op terug?' 'Ja, belachelijk', zegt Annelies. 'Als ik hier niet was gekomen, was het helemaal fout gegaan. Maar nu kan ik wel weer naar huis.' 'Nou Annelies, haal de rest maar binnen', zegt de rechter.

Als alle stoelen bezet zijn door hulpverleners, deskundigen en Annelies' moeder, blijken zij er anders over te denken. Moeder wil haar kind thuis hebben, als zij overdag naar een autisme-instituut kan voor behandeling. Maar daar geldt een wachtlijst van drie maanden. 'Als we haar nu te veel vrijheid geven, komt er weer iemand die haar de verkeerde kant uit trekt', zegt een deskundige. Moeder protesteert: vóór die foute jongen had zij alles onder controle. 'Ik heb het zeventien jaar goed gedaan! Natuurlijk zijn er risico's, maar dat hou je. Moet ze dan tot haar tachtigste in een kooitje?'

Rechter Oosterbroek toont begrip. 'Het laatste jaar is een regelrechte nachtmerrie voor jullie geweest. Ik vind het geweldig hoe jullie daar samen langzaam uitkomen.' De advocaat werpt op dat die foute jongen de reden was om Annelies van haar vrijheid te beroven. Is het echt noodzakelijk daarmee door te gaan? Maar de hulpverleners overtuigen de rechter. 'Je bent er nog niet', zegt ze tegen Annelies. 'Ik wil de situatie zo houden. Stel dat die jongen de kolder in zijn kop krijgt, dat weet je nooit. Als het dan toch weer misgaat, zegt het nieuwe instituut misschien: een wegloper, daar beginnen wij niet aan.' Ze wenst

het meisje succes. ‘Je bent een goeie meid, ga zo door!’ Moeder schudt de rechter de hand: ‘Ik vind het heel positief zo, dank u wel.’

Hechtingsstoornis

‘Veel kinderen die hier met een machtiging uit-huisplaatsing zitten, hebben een hechtingsstoornis’, vertelt de rechter. ‘Ze hebben vaak zwakke ouders. Soms verslaafd, soms met psychiatrische problemen, vaak alleenstaand en niet in staat om structuur en veiligheid te bieden. De kinderen vertonen problematisch gedrag, dat gaat soms helemaal mis. Dan lopen ze schade op die hun hele leven bepaalt, als je er niets aan doet.’ Ze kent de kinderen goed, dat vindt ze belangrijk. ‘Ik neem kinderen hun belangrijkste grondrecht af: vrijheid. Dat is nogal wat! Dan moet je weten wat je doet. In het begin vinden ze dat allemaal vreselijk. Maar ze krijgen er veiligheid voor terug. Niemand wil op straat leven en verkracht worden. Hier helpen ze die kinderen echt weer op de rit, en de gezinnen ook. Bovendien is de vrijheidsbeperking zo licht mogelijk; als het kan, gaan ze naar een open groep.’

Dieptepunt

Hans (15) is onlangs overgeplaatst naar de gesloten afdeling. Hij was in de open groep niet te handhaven, met zijn agressieve uitbarstingen. Hans is hier beland omdat hij steeds verder afgleed: drugs, agressie, van school gestuurd, bevriend met een criminele bende. Vandaag beslist de rechter of zijn gesloten plaatsing met zes maanden wordt verlengd. De rechter praat alles met hem door en spoort hem aan mee te werken. ‘Je hebt het dieptepunt bereikt. De bedoeling is dat je nu omhoog klimt. Daarbij zal je soms je nagels scheuren, maar je moet wel klimmen.’ Het kan echt goed komen, bemoedigt ze. ‘Ik hoor dat je snapt waarom je hier zit. Daarmee heb je een belangrijke stap gezet. Je komt er wel uit!’ Maar voorlopig moet hij zes maanden blijven, zegt ze. Hans verstijft, het leven lijkt uit zijn ogen te verdwijnen. ‘Dat komt hard aan’, constateert de rechter. Hans reageert niet. ‘Kom even mee naar buiten’, zegt zijn advocaat. Maar de jongen staat op en gooit zijn stoel door de kamer. Boos beent hij de gang op. Ook daar klinkt het geluid van rondvliegend meubilair. Het gezelschap schrikt niet. ‘Hij gooit niet naar mensen, hij reageert zich alleen af’, zegt Oosterbroek. ‘In de rechtszaal zou de parketpolitie bovenop hem duiken. Hier gaat een medewerker even met hem lopen om stoom af te blazen. Daarna gaat het wel weer.’

Opsluiten voor de veiligheid

Rechters beoordelen jaarlijks zo’n tweeduizend keer of een kind in een instelling voor gesloten jeugdhulp wordt geplaatst. De Raad voor de Kinderbescherming kan daar om vragen als de situatie thuis te onveilig is, bijvoorbeeld omdat de ouders het kind slecht behandelen of niet in de hand hebben. Gedwongen uithuisplaatsing (en verlenging daarvan) is alleen mogelijk met een machtiging van de rechter, die toetst of het echt noodzakelijk is om het kind zijn vrijheid te ontnemen. Volwassenen kunnen gedwongen worden opgenomen in een GGZ-instelling als zij door een psychiatrische ziekte, verstandelijke handicap of dementie in gevaar komen, of anderen in gevaar brengen. Zo’n achttienduizend keer per jaar wordt de rechter om een machtiging gevraagd voor gedwongen opname, of verlenging van die opname. Veroorzaakt een verward persoon acuut gevaar dat alleen afgewend kan worden door hem op te nemen, dan kan de burgemeester daartoe besluiten via een inbewaringstelling (IBS). De rechter toetst binnen enkele dagen of het nodig is de patiënt nog langer vast te houden. Zo ja, dan verlengt hij de maatregel met maximaal drie weken. Behandelars of familieleden die de situatie gevaarlijk vinden, kunnen via de officier van justitie om dwangopname vragen. Daarvoor is een medische verklaring nodig van een onafhankelijke psychiater (dus niet de vaste behandelaar). De rechter praat dan met alle betrokkenen en geeft zo nodig een voorlopige machtiging af voor maximaal een half jaar, die later verlengd kan worden. Voor alle rechterlijke machtigingen geldt dat ze niet per se ‘uitgezet’ hoeven te worden; als alle betrokkenen voortijdig vertrek verantwoord vinden, stopt de dwangopname.

Omar (16) legt de omgekeerde weg af: hij mag naar een open afdeling. Na jaren van impulsief, agressief en seksueel grensoverschrijdend gedrag is hij eindelijk wat tot rust gekomen. De rechter geeft een voorwaardelijke machtiging af. ‘Je weet wat dat betekent he? Als je een van de voorwaarden overtreedt, dan ga je terug.’ Ze neemt ze met hem door: geen drugs, geen seksuele handelingen, geen agressie. ‘En niet weglopen, en je

aan de behandeling houden’, vult een groepsleider aan. Omar knikt, hij is er klaar voor. ‘Hij kan morgen al komen’, zegt een medewerker. Omar verstart. ‘Ik dacht dat ik vandaag ging! Nou moet ik straks weer een paar uur in mijn kamer zitten!’ Hij wrijft gespannen over zijn slapen. De rechter leidt hem af met een gesprekje over het afgelopen jaar. Het was een stom jaar, zegt Omar. Maar hij is er wel sterker en volwassener van geworden. ‘Dat heb ik gemerkt’, zegt de rechter. ‘Ik vind ook dat je veel beter beslissingen neemt.’

Medaille

In Roermond rapen rechter Jan Wassenberg (foto rechts) en griffier Peter van Montfort ’s ochtends vroeg hun spullen bij elkaar om op Bopz-tocht te gaan. De Wet Bopz (Bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen) regelt dat verwarde mensen gedwongen opgenomen kunnen worden, als er gevaar is voor henzelf of anderen. Daar is wel rechterlijk toezicht bij nodig. Twee keer per week is een Roermondse rechter met griffier de hele dag onderweg om mensen te horen en over hun dwangopname te beslissen. Wassenberg neemt een kwart van die tochten voor zijn rekening. ‘Je moet dit werk niet voortdurend doen, het is emotioneel behoorlijk belastend’, zegt hij.

Tien mensen gaan ze vandaag af, verspreid over Noord-Limburg. ‘Wat heeft u een mooie medaille!’, zegt mevrouw Pieterse (86) in een verzorgingshuis, als de rechter zich heeft voorgesteld. Ze wijst op een pasje dat aan een veter om zijn nek hangt. ‘Ik ben hier om met u te praten, om te kijken of u hier wel kunt blijven’, zegt hij. ‘Waarom?’, vraagt de vrouw verbaasd. De instellingsarts, een verzorgster en een psychiater leggen het uit: mevrouw is dement en gaat hard achteruit. Ze loopt kamers van andere bewoners binnen, neemt andermans spullen mee, loopt ’s nachts in de stromende regen in haar pyjama naar het dorp, deed laatst zomaar in het openbaar haar behoefte. Ze willen haar overplaatsen naar de gesloten afdeling, waar meer zorg en structuur is. ‘Begrijpt u het?’, vraagt Wassenberg aan de vrouw. ‘Nee, ik heb niks verstaan.’ ‘U gaat nogal eens op zoek naar uw ouderlijke woning’, legt hij uit. ‘En dan moeten ze u tegenhouden.’ ‘Dat weet ik niet hoor’, zegt ze, en houdt een heel betoog over haar dochter die een kamer heeft bij haar moeder, en haar tante die haar meeneemt naar de kerk. ‘Ik heb gehoord dat de dokter op bezoek gaat. Maar dat bent u toch?’ ‘Nee, ik ben de rechter’, zegt Wassenberg.

Iedereen is het eens, ook haar kinderen: moeder begrijpt niets meer en heeft bescherming nodig. ‘Ik ga de machtiging afgeven’, zegt de rechter. ‘En, wat vindt u van mijn rapport?’, vraagt mevrouw Pieterse als hij een formulier invult. ‘U heeft een heel mooi rapport’, zegt Wassenberg.

Verwardheid toont zich niet altijd zo duidelijk, vertelt hij. ‘Ik ben eens bij een oud-lerares klas-sieke talen thuis geweest, die ’s avonds regelmatig in ski-outfit door haar dorp liep, op zoek naar de après-ski. We voerden een gewoon gesprek, ik merkte niets vreemds. Ze vertelde dat ze nog actief was en bijles Latijn en Grieks gaf aan scholieren. Ik dacht: wat doe ik hier? Toen zei de geriater tegen haar: ‘Leid de rechter maar eens rond in uw woning.’ Ze liet me het bijleslokaal zien. Er lagen boeken Latijn en Grieks op haar bureau en er stonden zes schoolbankjes - met telkens twee kermisberen erin. Dat waren haar leerlingen. Een complete waanwereld. Mensen kunnen vaak heel slim verbergen dat ze het niet meer op een rijtje hebben.’ Vandaag voert de reis langs mensen met wie duidelijk iets mis is. Meneer Veerman, oud en dementerend. Hij heeft altijd een goed huwelijk gehad, maar gooit nu met schoenen naar zijn vrouw. ‘Ze zou me komen halen, waar blijft ze

“
Ik moet vaak trieste beslissingen nemen”

toch?’ Meneer Van Zon, zwaar depressief en suïcidaal. Hij krijgt elektroshocks, die voor zijn gevoel niets helpen. ‘Ik ga hier dood, man.’ Maar al pratend met de rechter erkent hij dat ze hem voorlopig beter binnen kunnen houden. Meneer Dalfsen, met manisch-psychotische wanen. Als hij zijn pillen niet slikt, gelooft-ie dat hij bepaalt wie naar de hemel gaat en wie naar de hel. Dan slaapt en eet hij niet, gedraagt zich agressief, leent geld uit dat nooit meer terugkomt en slikt de pillen voor zijn hartkwaal ook niet meer. Zijn psychiater heeft een voorwaardelijke machtiging aangevraagd. Dan kan hij thuis blijven wonen, op voorwaarde dat hij zijn medicijnen neemt. En dan Barry, met zijn blonde baardje. In bewaring gesteld (IBS) en gedwongen opgenomen omdat hij paranoïde werd, overal camera’s zag en daar totaal van over zijn toeren raakte. Hij

vraagt om hypnose, dat lost volgens hem alles op. Behandelars en betrokkenen willen hem graag houden en behandelen nu hij toch binnen is. Maar hij wil niet. ‘Geef me die fucking hypnose, dan is het klaar!’ De rechter kan niet anders dan hem laten gaan. ‘Ik maak me ook zorgen. Maar als ik naar de wet kijk, is dat onvoldoende grond om de IBS te verlengen. Daarvoor is acuut gevaar nodig, en dat zie ik niet.’

Niet eerlijk

In een ziekenhuisbed ligt mevrouw Van Vilsteren (93) met een brace rond haar nek. Ze gaat steeds de hort op en dan valt ze. Nu heeft ze haar nek weer gebroken. Een rechterlijke machtiging voor gedwongen opname dreigt. Haar dochter huilt op de gang, haar kleindochter aait oma over het hoofd. ‘Luister’, zegt ze in dialect. ‘Ge kunt nimmer terug naar hoës.’ Als oma dat nu maar erkent, is er nog kans op een goede oplossing. ‘Laat haar toch in het tehuis komen waar ik werk, op vrijwillige basis’, vraagt ze de rechter. ‘Dan kan ik haar met kerst naar huis halen en is ze in haar dorp, waar ze veel herkenningspunten heeft. Als dát wordt afgepakt, dat vind ik niet eerlijk!’ De rechter stelt zijn beslissing uit en geeft haar twee weken de tijd om het te regelen. En dat lukt. De rechter kan het verzoek om een machtiging gelukkig afwijzen.

Hij moet vaak trieste beslissingen nemen, zegt Wassenberg. Hij vertelt over een vrouw die na zestig jaar huwelijk uit huis werd gehaald. Ze was nog nooit zonder haar man weggeweest. Hij reed mee in de ambulance en hield zolang het kon haar hand vast. En over een vrouw die alleen haar teckel nog had; man en kind waren dood. Het beestje mocht niet mee naar het tehuis. ‘Het idee dat je iemand scheidt van het enige levende wezen dat ze nog heeft, is zó treurig.’ Aan de andere kant ziet hij op zijn tweewekelijkse tocht langs de tehuizen regelmatig mensen terug die helemaal zijn opgeknapt. ‘Weet je nog, die vrouw die net een heks leek, zo vervuild was ze?’, vraagt de griffier. Wassenberg weet het nog. Het was een verschrikkelijke toestand daar thuis, de vrouw was niet aanspreekbaar. ‘De volgende keer troffen ze een onherkenbaar veranderde vrouw, die ons met vlaai ontving. Ze was zo blij dat we hadden ingegrepen. Het lukt dus wel om mensen weer op de rails te krijgen. Dat rechtvaardigt voor mij zo’n heftige ingreep.’ ■

* De namen van de betrokkenen zijn gefingeerd.

'IK BEN TOCH GEEN MOORDENAAR?'

Tekst: Pauline van der Mije

Meer afleveringen van Op de rol:
www.rechtspraak.nl/actualiteiten/op-de-rol

Mohamed El M. kreeg meer dan twaalf jaar geleden tbs wegens afpersing en zware mishandeling, en vindt het hoog tijd dat daar een einde aan komt. Daar is één manier voor: in beroep gaan bij de penitentiaire kamer in Arnhem. Die kamer is helemaal ingesteld op het beoordelen van mensen die onder invloed van een stoornis een ernstig misdrijf pleegden. Naast drie raadsheren (rechters in hoger beroep) zitten ook een psycholoog en een psychiater in de kamer. Zij kunnen de rapporten van hun collega's bij tbs-klinieken goed beoordelen en ze prikken makkelijk verhalen door van tbs-gestelden die zich extra goed voordoen. Een reeks bleke, wat hopeloos ogende mannen verzet zich vandaag tegen het besluit om hun gedwongen opname met twee jaar te verlengen. Hun kans van slagen lijkt klein. Tbs-klinieken laten patiënten niet zomaar los, zij sturen ze eerst op verlof – begeleid, en als het kan daarna onbegeleid – om te zien hoe ze omgaan met prikkels. De meesten moeten dat parcours nog afleggen. Als raadshere Yvo van Kuijck dat aan ze voorlegt, reageert de één bozig, de ander verward en een derde schijnbaar te verdoofd om zich te verzetten.

Fier rechtop

Dan komt Mohamed. Geen inrichtingsbleek gezicht boven hangende schouders en sombere kleren, maar een stevige vent. Fier rechtop, in zomerse korte broek. Een hip opgeschoren kapsel bekroont een open gezicht. 'Goedemorgen!' Advocaat-generaal Miriam van der Mark (de openbare aanklager bij het hof) draagt de zaak voor: 'Meneer kreeg in 2002 tbs met dwangverpleging. Dat is in maart door de rechtbank Oost-Brabant verlengd met twee jaar. Daartegen komt hij in beroep.' Klopt, zegt Mohamed. 'Gezien de delicten die ik heb gepleegd, de tijd die ik al vast zit en de behandeling die ik heb gehad, denk ik dat twee jaar verlenging niet nodig is.' De volzinnen rollen geroutineerd over zijn lippen. Onlangs is hij nog onderzocht, zegt hij, en de uitslag was gunstig. Een hoog IQ, geen psychopathie. 'En mijn stoornis is niet dermate ernstig dat ik antipsychotica moet gebruiken.' Van Kuijck pakt zijn dossier. 'U zei bij de rechtbank: "Verlenging met één jaar in plaats van twee zou ik zien als een beloning voor wat ik heb bereikt." Wat heeft u bereikt?' Mohamed vertelt dat hij tegenwoordig 'op een

WAAR

Penitentiaire kamer
in Arnhem (gerechtshof
Arnhem-Leeuwarden)

adequate manier zijn grens kan aangeven' en niet meer agressief reageert. 'Zelfs als iemand mij slaat, sla ik niet terug. Dan ga ik naar de betreffende instanties.' Laatst kreeg hij nog klappen in de kliniek – geen reactie. 'Want ik ben vergevingsgezind. Dat komt door mijn levensovertuiging.' Hij vertelt over non-dualiteit, dat alles gelijkwaardig is, over eeuwig licht en spirituele helpers.

Geen moordenaar

Mohamed is klaar voor een volgende stap. 'De behandeling is belangrijk - daar heb ik veel respect voor - maar mijn vrijheid ook. Mijn moeder is overleden, mijn vader wordt oud, hij heeft mij nodig.' Hij wil de delicten niet bagatelliseren, zegt hij. 'Het is heel ernstig. Maar als ik nu twee jaar krijg, zit ik al veertien jaar. Dan lijkt het net of ik een moordenaar ben.' Proportionaliteit is een belangrijk toetsingscriterium. De straf moet in verhouding staan tot het delict. Dat geldt ook voor tbs, al is dat geen straf, maar een maatregel. 'De kliniek vraagt twee jaar verlenging, ze zijn bang dat u het in de samenleving niet redt', zegt Van Kuijck. Dat weet Mohamed wel. Maar

DE ZAAK

De 36-jarige Mohamed El M. zit al twaalf jaar in een tbs-kliniek. Die maatregel is in maart weer met twee jaar verlengd door de rechtbank Oost-Brabant. Mohamed is in hoger beroep gegaan.

“
Als iemand me slaat,
sla ik niet terug”

hij functioneert toch goed in de kliniek? 'Ik heb veel stress door mijn vrijheidsbeneming en het leven daar, toch weet ik me staande te houden.' Dat betekent niet dat dat in vrijheid ook lukt, zegt Van Kuijck.

Eigen bestwil

Psycholoog Ingrid van Woudenberg vraagt hoe het nou precies zit met de risicotaxatie. 'Die is nu laag, maar op de lange termijn hoog, lees ik. Waar zit 'm dat in, denkt u?' Mohameds gesmeerde woordenstroom stokt. Hij begint te hikkelen. 'Ze hebben dat met u besproken, staat hier', zegt de psycholoog. Dat ontkent hij. Dan herpakt hij zich. 'Ik sta heel open en heb contact met de reclassering nooit afgewezen, dus ik weet niet wat ze bedoelen. Ik ben niet

UITSPRAAK

Het hof bevestigt de beslissing van de rechtbank.

tegen behandeling, maar vóór. Ik weet dat dat voor mijn eigen bestwil is.'

Niet aan voorbijgaan

Zijn relaas komt aan. Aanklager Van der Mark vindt twaalf jaar ook erg lang. Bovendien: de deskundigen die extra onderzoek doen als mensen zes jaar of een veelvoud daarvan vastzitten, pleiten voor één jaar verlenging. 'Ik kan me daar in vinden. Dat betekent niet dat het straks einde verhaal is, er kunnen nog verlengingen volgen. Maar het geeft wel perspectief.' Advocaat Niels van Wersch is daar blij mee. 'De rechtbank is te makkelijk meegegaan met de wens van de kliniek', vindt hij. Mohamed krijgt in oktober een gesprek over onbegeleid verlof. 'Ik zal mijn best doen om te laten zien dat ik geschikt ben om in de maatschappij te leven en me aan de wet te houden – daar gaat het om. Dank u wel, en nog een fijne dag.'

De penitentiaire kamer bevestigt twee weken later de uitspraak van de rechtbank. Die heeft volgens de raadsheren 'op goede gronden geoordeeld'. De tbs wordt dus met twee jaar verlengd. ■

SOLIDAIR MET DE COLLEGA'S

Opkomen voor buitenlandse rechters in nood. Dat is de missie van de stichting

Rechters voor Rechters. Voorzitter Tamara Trotman: 'Je staat er soms versteld van hoe

dapper die collega's zijn.' Tekst: Rob Edens Foto's: Serge Ligtenberg

Een rechter die wordt ontslagen, overgeplaatst of gearresteerd. Reden: hij of zij deed een uitspraak die de machthebber niet aanstaat, ook al was het vonnis juridisch correct. Er zijn landen waar het gebeurt. 'Omdat rechters simpelweg hun wérk doen', zegt een verontwaardigde Tamara Trotman, raadsheer bij het gerechtshof Den Haag en voorzitter van de Nederlandse stichting Rechters voor Rechters. Doel van deze stichting: het aan de kaak stellen van situaties waarbij de onafhankelijkheid van buitenlandse rechters in het geding is.

Maria Lourdes Afuni

Neem het voorbeeld van rechter Maria Lourdes Afuni uit Venezuela. In december 2009 schorste zij de al drie jaar durende voorlopige hechtenis van een zakenman die werd verdacht van witwaspraktijken. De maximale duur die een voorarrest in Venezuela volgens de wet mag duren, was al ruim verstreken. Ook de Verenigde Naties hadden gezegd dat de voortdurende detentie van de zakenman niet deugde. Maar president Chávez sprak direct schande van de vrijlating en liet Afuni arresteren. Zij zat meer dan een jaar vast in een vrouwengevangenis, onder erbarmelijke omstandigheden. Ze werd in die periode verkracht, raakte zwanger en onderging een

abortus. Afuni werd begin 2011 - nadat bij haar kanker was geconstateerd - onder huisarrest geplaatst. In de zomer van 2013 werd ze voorwaardelijk vrijgelaten. Ze mag het land niet verlaten, heeft een meldplicht, een verbod op contact met de media en ze mag zich niet uiten via sociale media. Haar proces sleept zich tot op de dag van vandaag voort. Trotman: 'Zo'n zaak is niet alleen afschuwelijk voor de persoon zelf, maar er is ook nog eens een *chilling effect*: andere rechters in Venezuela zullen op z'n minst aarzeling hebben een uitspraak te doen waarvan ze denken dat het regime het er niet mee eens is. Je pakt één rechter aan en daarmee houd je de rest onder de duim.'

Niet uniek

De zaak van Afuni is zeker niet uniek; er zijn meer rechters die niet in onafhankelijkheid hun werk kunnen doen. Soms gebeurt dat ver van huis, maar soms ook minder ver. Rechters voor Rechters bemoeide zich inmiddels met onoorbare zaken in Rusland, Georgië, de Filipijnen, Servië, Slowakije, Venezuela dus, Swaziland, Bulgarije, Honduras, Turkije, Tunesië en Oekraïne (zie ook www.rechtersvoorrechters.nl).

Trotman: 'Zaken komen op verschillende manieren bij ons terecht. Soms wordt recht-

Rechters voor Rechters

Rechters voor Rechters bestaat sinds 1999. Na een poos minder actief te zijn geweest, draait de stichting sinds 2009 weer op volle toeren. De bestuursleden zijn Tamara Trotman, Jolien Schukking (College van Beroep voor het bedrijfsleven), Gerrard Boot (gerechtshof Amsterdam), Ybo Buruma (Hoge Raad), Evert van der Molen (rechtbank Noord-Holland) en Esther de Rooij (rechtbank Amsterdam). Secretariële ondersteuning wordt verleend door Vera Willemsen en Shakila Mangal van het gerechtshof Den Haag. Douwe Sikkema is de social mediamanager en beheert de site www.rechtersvoorrechters.nl en het Twitteraccount @Judges4J. Daarnaast is er een groep collega's die zich regelmatig inzet, bijvoorbeeld voor vertaalwerk of opmaak van de nieuwsbrieven.

De stichting is volledig afhankelijk van giften en donaties.

Rechters voor rechters doet bij haar activiteiten regelmatig met succes een beroep op Nederlandse rechters die de stichting een warm hart toedragen.

“Onafhankelijkheid is niet overal vanzelfsprekend”

streeks contact met ons opgenomen. Dat kan door een rechter zelf zijn, of door een collega. Maar het komt ook voor dat we door een internationale organisatie op een zaak worden geattendeerd. We hebben veel internationale contacten. En we lezen natuurlijk ook kranten en zijn actief op sociale media. Onze middelen en mankracht zijn beperkt, dus we kijken steeds: waar denken we dat we effectief kunnen zijn? Dat hangt dan bijvoorbeeld af van de vraag welke contacten we hebben. We proberen steeds slimme coalities te smeden, met optimaal effect.'

Maatwerk

Als een zaak eenmaal is 'omarmd', is vervolgens maatwerk geboden. Soms helpt het luid op de trom van de publiciteit te roffelen, maar soms is het beter dat juist niet te doen, legt Trotman uit. 'Publiciteit kan een rechter soms alleen maar meer in de problemen brengen. Stille diplomatie werkt dan beter. Zorgen dat je achter de schermen met de juiste mensen praat. Een vaste regel is er niet. We merken meestal wel dat er een zekere druk uitgaat van internationale aandacht. Hoe autoritair regimes ook zijn, het wordt nooit leuk gevonden als er schande wordt gesproken over een bepaalde handelwijze.' Altijd wordt geprobeerd in ieder geval op persoonlijk niveau iets te doen. Zo organiseerde Rechter voor Rechters de actie 'een kaartje voor Afuni', een blijk van solidariteit dat de Venezolaanse rechter daadwerkelijk in de gevangenis bereikte en haar zeer ontroerde, aldus Trotman. Ook voor Metin Özcelik en Mustafa Baser, twee Turkse rechters die vast-

zitten, organiseerde Rechter voor Rechters een dergelijke actie.

Swaziland

De mores in buitenland zijn soms totaal anders dan we in Nederland gewend zijn. Trotman vertelt over een onderzoeksmisssie aan het koninkrijk Swaziland, een absolute monarchie waar de rechtsstaat ver te zoeken is. Directe aanleiding voor het bezoek: arrestaties van de minister van Justitie, twee rechters en een griffier en de belegering door de politie van het huis van de hoogste rechter, de Chief Justice. Overigens dezelfde man die er eerder voor zorgde dat burgers met een geschil tegen de koning, bijvoorbeeld over de aanspraak op land, zo'n zaak niet konden indienen bij de rechtbank. De overheid won op een gegeven moment letterlijk alle zaken waarbij de staat was betrokken. Trotman: 'Een score van honderd procent! Dan moet er iets niet kloppen.' De Chief Justice was een paar jaar geleden ook verantwoordelijk voor het onterechte ontslag van de kritische rechter Thomas Masuku, die de koning beledigd zou hebben in een vonnis. Rechters voor Rechters ondersteunde ook Masuku. Trotman: 'Ik bleek in Swaziland in een soort drama van Shakespeare terecht te zijn gekomen. Sommige mensen doen alles om in de gunst te komen van de koning. Maar je kunt ook zomaar weer uit de gratie vallen. Dat heeft de Chief Justice daar ervaren – hij delfde het onderspit tijdens een machtsconflict tussen enerzijds hemzelf en de minister van Justitie en anderzijds de premier. Het is de vraag of het gedwongen vertrek van deze hoogste

rechter nu echt is ingegeven door de politieke wens om een onafhankelijke rechterlijke macht te realiseren, zoals men het doet voorkomen, of dat er nog persoonlijke rekeningen open stonden. Ik hoop uiteraard het eerste. Het is boeiend om de situatie in zo'n land met eigen ogen te zien.'

Morele steun

Behalve opkomen voor rechters in moeilijkheden, beschouwt Rechter voor Rechters het ook als haar taak om Nederlandse rechters (in opleiding) voor te lichten over het feit dat de onafhankelijke status die zij hebben, geen vanzelfsprekendheid is. Zo verzorgt de stichting een onderdeel van de opleiding voor nieuwe rechters waarin dit aspect onder de aandacht wordt gebracht. Vorig jaar gebeurde dat, op uitnodiging van Rechter voor Rechters, door de Oekraïense rechter Volkov. Hij was destijds na een schijnproces ontslagen. Na een succesvolle klacht bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg, is hij inmiddels weer in functie. Trotman: 'Het is goed kennis te nemen en te blijven nemen van dergelijke verhalen. Een onafhankelijke rechterlijke macht in een land kan alleen bestaan als er rechters zijn die de durf en persoonlijke moed hebben om ook in zware tijden hun rug recht te houden, zelfs als dat voor hen persoonlijk consequenties heeft. Zij doen dat niet voor zichzelf, zij doen dat omdat mensen onvoorwaardelijk vertrouwen moeten kunnen hebben in rechters en rechtspraak. Rechters die in hun onafhankelijkheid worden aangetast, verdienen onze steun en solidariteit.' ■

Tamara Trotman (1969)

1986 – 1992: Studie rechten, Vrije Universiteit Amsterdam
 1992 – 2005: Strafadvoaat in Den Haag
 2006 – 2014: Strafrechter rechtbank Rotterdam
 2014 – heden: Raadsheer gerechtshof Den Haag, afdeling strafrecht
 Nevenfuncties (onder meer):
 2009 – heden: bestuurslid stichting Rechter voor Rechters, sinds 2013 voorzitter
 2012 – heden: lid raad van toezicht Unicef Nederland
 2008 – heden: lid Benoemingsadviescommissie Amnesty International Nederland

TERUG IN DE SAMENLEVING NA STRAF VOOR JIHADISME

Voor 'normale' gevangenen zijn allerlei manieren ontwikkeld om de terugkeer in de maatschappij zo goed mogelijk te laten verlopen. Zorgen voor een zachte landing is erg ingewikkeld. Maar als veroordeelden een extremistische of jihadistische achtergrond hebben, wordt deze 'resocialisatie' nog moeilijker. Dit blijkt uit recent onderzoek in opdracht van Politie en Wetenschap. *Tekst: Rien Aarts*

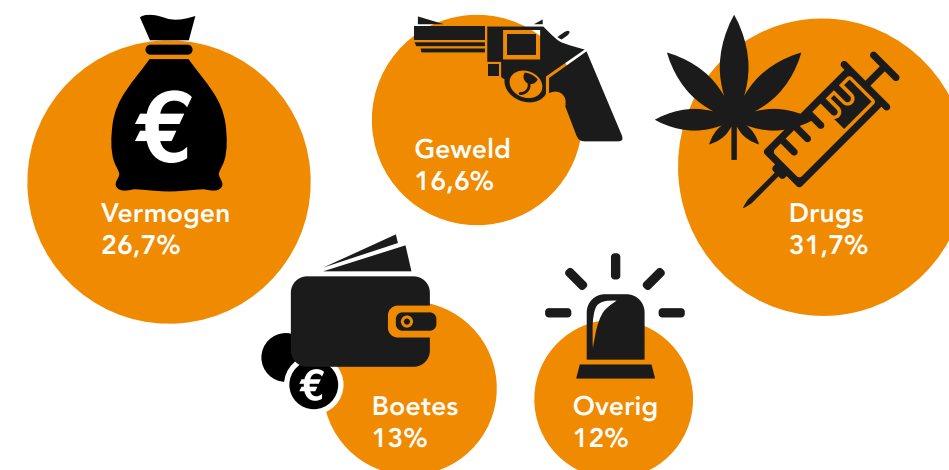
Wetenschappers spraken met ex-gevangenen met een extremistische achtergrond en interviewden professionals die in de praktijk met deze materie te maken hebben. Ook deden ze literatuuronderzoek. Het blijkt dat vrijheid en veiligheid ook hier kunnen botsen. Zo wil je dat mensen niet opnieuw in de fout gaan, en hou je ze daarom scherp in de gaten. Tegelijkertijd wil je ook dat ze een normaal leven op kunnen bouwen. Deze belangen kunnen elkaar in de weg zitten. Want het helpt natuurlijk niet als iemand een baan vindt, maar geen bankrekening mag

openen – wat een veiligheidsrisico kan zijn – om zijn salaris op te ontvangen. Maatwerk zou hier een oplossing voor kunnen zijn volgens de onderzoekers. De onderzoekers brachten in kaart wat wel en niet bijdraagt aan een goede terugkeer in de maatschappij. Hulp van familie, een baan, begeleiding door ervaren en vertrouwde professionals: het zijn allemaal dingen die positief kunnen werken. Net als praten over het geloof, het loslaten van oude vrienden en het volgen van een opleiding. Maar het strenge regime op de terroristenafdeling van de gevangenis, een gevoel van wantrouwen

en wrok tegen de maatschappij en de aanwezigheid van 'martelaren' en rolmodellen in de directe omgeving kunnen resocialisatie juist enorm in de weg zitten. ■

Na de vrijlating. Een exploratieve studie naar recidive en re-integratie van jihadistische ex-gevangenen. – D.J. Weggemans en B.A. De Graaf; Politie en Wetenschap, Apeldoorn (2015).

Waarom zitten vrouwen gevangen?

Het leven van vrouwelijke gevangenen

Uit een steekproef van het project Vrouwen in Penitentiaire Inrichtingen van het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving blijkt dat meer dan de helft van de vrouwelijke gevangenen vastzitten vanwege drugs- en vermogenscriminaliteit. Bijna vierhonderd gevangenen in Nederlandse vrouwengevangenis werden gevraagd naar onder andere hun woonsituatie, werk, inkomen en schulden, relaties, kinderen en alcohol- en druggebruik. Wat blijkt? 59 procent van de vrouwen is ooit slachtoffer geweest van geweld door hun partner. Meer dan de helft heeft ooit een partner met een drugs- of alcoholprobleem gehad. Ook spelen schulden en werkloosheid een rol in het leven van een groot deel van de vrouwen.

Vrouwen in Penitentiaire inrichtingen (VIP Project) – K. Joosen. Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (Amsterdam).

RECHTSPRAAK REPORTERS STELLEN ZICH VOOR

Twitter, Facebook, bloggen, vloggen en ploggen: de manieren om te communiceren zijn tegenwoordig grenzeloos. En wie kent deze communicatiemiddelen beter dan de jeugd? Niemand. Daarom gaan elf Rechtspraak Reporters het komende jaar een kijkje nemen achter de schermen van de Rechtspraak. Samen vormen ze een jongeren netwerk dat online verslag doet van hun belevenissen. Tekst: Rien Aarts Foto's: Bas Kijzers

Stef Molenhuis (17)

Ik vind het interessant om te zien wat er allemaal achter de schermen van een zitting gebeurt. Hoe de Rechtspraak precies in elkaar zit. Ik was al bezig met interviewen en filmen en het leek mij een superervaring om Rechtspraak Reporter te zijn. Wij kunnen het beste aan jongeren uitleggen wat er speelt in deze wereld, omdat we zelf nog jong zijn.

Muriël Nandkoemarsing (20)

Tijdens mijn werk in een rechtswinkel voor jongeren zie ik hoe moeilijk de thuissituatie van een kind kan zijn. Een kind kan hier niets aan doen, durft vaak geen hulp te vragen en voelt zich daardoor machteloos. Daarom wil ik jongeren laten zien wat hun rechten en plichten zijn. Ik wil graag rechter worden. Rechtvaardigheid is belangrijk, iedereen verdient een eerlijke kans.

Nina Dunnink (16)

Het is interessant om te zien hoe mensen in elkaar zitten. Bijvoorbeeld hoe lief, leuk en aardig mensen kunnen zijn die de meest verschrikkelijke dingen hebben gedaan. Als klein meisje wilde ik bij de politie, tot ik erachter kwam dat ik absoluut niet tegen bloed kan. Jammer! Wat nu? Op de middelbare school kreeg ik steeds meer interesse in het recht. Als Rechtspraak Reporter kan ik twee passies combineren: schrijven en juridische zaken. I'm ready!

Laura van der Wijk (15)

Voor veel jongeren is het niet duidelijk wat rechtspraak precies is. Daarom zijn Rechtspraak Reporters nodig. Ik kijk ernaar uit om aanwezig te zijn bij een rechtszaak en de actie van dichtbij te zien. Het lijkt me leuk om rechters te ontmoeten en ze allerlei vragen te mogen stellen zoals: Heeft u ooit spijt gehad van een uitspraak?

Nancy Stoke (20)

Vaak hoor ik om mij heen dat een straf te laag is of dat je na een paar jaar wel weer buiten loopt als je levenslang krijgt. Er zijn zoveel mensen die niet goed weten hoe rechtspraak in Nederland werkt. Ik hoop dat ik jongeren kan laten zien hoe goed het in Nederland is geregeld. Ik zie het recht als een enorme puzzel, je moet de juiste stukjes samenvoegen en het recht zorgt uiteindelijk dat het laatste stukje op zijn plek valt.

Nikki van Rheenen (15)

Het recht is alles bepalend. Het leven is een stuk eerlijker met wetten en regels. Zonder rechtspraak zou mijn leven misschien wel heel anders zijn. De Rechtspraak wil jongeren laten zien hoe het systeem werkt, op een manier die de jeugd aanspreekt. Niemand weet beter wat jongeren aanspreekt dan jongeren zelf!

Marvin Putuhena (20)

Mijn interesse in het recht is onder andere ontstaan door mijn Molukse familiegeschiedenis. Mijn opa was KNIL-militair en kwam met zijn gezin onder dienstbevel naar Nederland, met de belofte dat het verblijf tijdelijk zou zijn. Echter, die belofte is nooit nagekomen. Door mijn familiegeschiedenis is mijn rechtvaardigheidsgevoel enorm gegroeid. Ik wil het onrecht dat mijn grootouders is aangedaan relativëren en omzetten in positiviteit. Ik wil 'wandelen in het heden met de kennis van het verleden'.

Ik vind het in stand houden van de rechtsstaat, waarin mensen door onafhankelijke en onpartijdige rechters worden berecht, belangrijk. Dat moeten we koesteren. Dus als ik als Rechtspraak Reporter mijn steentje daaraan kan bijdragen, dan doe ik dat graag.

Kimberly van Brouwershaven (18)

Ik wil aandacht besteden aan de stoffigheid van het recht. Zodat jongeren en volwassenen het als jong en levendig beschouwen, en niet als een vak voor oudere heren die met een dikke sigaar in een herenhuis op het balkon zitten. Ook wil ik de toegankelijkheid van het recht onder de aandacht brengen. De meeste mensen denken dat recht niet toegankelijk is voor de 'gewone mens' en alleen voor de hoge piefen is. Recht is toegankelijk voor iedereen, iedereen komt er dagelijks mee in aanraking, alles om ons heen is recht.

Rosalie Swart (18)

De jongeren die Rechtspraak Reporter zijn geworden, begrijpen allemaal wel hoe belangrijk en vooral mooi het recht is. Onze leeftijdsgenoten denken daar weleens anders over. Jongeren praten veel makkelijker met elkaar dan met ouderen. Hoe leuk is het als wij ze van gedachten kunnen laten veranderen! Ik weet al heel lang dat ik advocaat wil worden, maar ik zit nog op de middelbare school. Maar ik wil toch graag al bezig zijn met het recht: als Rechtspraak Reporter dus!

Jochem Delvaux (15)

Ik weet niet eens zeker of ik rechtspraak mooi vind, dat doet er ook niet toe: het is gewoon noodzakelijk om onze maatschappij draaiende te houden. Sommige jongeren zijn wel geïnteresseerd in recht, maar kunnen zonder hulp, zonder Rechtspraak Reporters, geen goede, aansprekende informatie vinden.

Sahar Afzal (18)

De jongeren van nu zullen de rechters, advocaten, juristen, en verdachten zijn van de toekomst. Daarom heeft de Rechtspraak jongeren nodig om de generatie van nu alles te leren over de rechtspraak. Recht is overal. De laptop waar ik op schrijf heeft alles te maken met het recht van vrije koop. De inhoud van de regels die ik typ, heeft met het recht op vrijheid van meningsuiting maken. Zelfs degene die het leest, beroept zich op vrijheid. Gelukkig mag je in dit land kiezen wat je leest. Dit vind ik zo mooi aan recht: we zouden niet zonder kunnen.

“We zijn overgeleverd aan de integriteit van overheden en bedrijven”

BIG DATA BIEDEN GEEN KEUS

Overheden en bedrijven verzamelen op grote schaal gegevens over burgers. Maar wat doen ze met deze zogenoemde Big Data en wat zijn de gevolgen voor onze privacy? Wetenschapper Bart van der Sloot waarschuwt en pleit voor een systeem van grondplichten in plaats van grondrechten. Tekst: Rob Edens Foto's: Bas Kijzers

Je koopt een pakje sigaretten voor je schoonmoeder, betaalt met je pinpas en moet vervolgens meer premie betalen aan de zorgverzekeraar omdat die denkt dat je rookt. Je bank kan zien dat je viltjes koopt voor onder je stoelpoten en sluit een gunstige inboedelverzekering af; blijkbaar ben jij zuinig op je spullen. En een uitvaartverzekeraar die ziet dat je dagelijks naar de sportschool gaat, berekent daarom een lage premie – langer leven betekent immers langer premie betalen. Maar de verzekeraar kan ook zien dat je geen rood fruit eet. Hij meldt: als je dat wél gaat doen, betaal je nog minder.

Belangen

Toekomstmuziek? Wetenschapper Bart van der Sloot, gespecialiseerd in Big Data, sluit het niet uit. Feit is dat overheid en bedrijven op grote schaal gegevens van burgers en klanten verzamelen. De belangrijkste reden voor de

overheid om dat te doen is veiligheid (bestrijding van terrorisme bijvoorbeeld) en efficiëntie (denk aan de belastingaangifte die al is ingevuld door de Belastingdienst). Bedrijven zijn uit op geld. Hoe meer ze weten van – potentiële - klanten, des te beter kunnen ze daarop inspelen. Van der Sloot: 'Hét kenmerk van Big Data is dat gegevens op grote schaal worden verworven, zonder dat van tevoren duidelijk is waarvoor ze precies worden gebruikt.'

Voorbeelden

Van der Sloot praat liever niet over mogelijke, concrete toepassingen van Big Data, zoals aan het begin van dit artikel wordt gedaan. Uw interviewer stond tijdens een recente bijeenkomst, waarop Van der Sloot sprak over Big Data, op het punt om daar naar te vragen, toen hij zei: 'En we moeten eens ophouden steeds maar weer concrete voorbeelden proberen te verzinnen.' Nu zegt hij, in zijn werkkamer in

Gevangen in je profiel

Door Big Data is het - steeds meer - mogelijk specifieke informatie aan te bieden. Mensen laten sporen na op internet, via hun smartphone, door de registratie van klantkaarten, door het lidmaatschap van sportclubs, door de autonavigatie, et cetera. Aanbieders van informatie kunnen hierdoor inspelen op wat zij denken dat mensen interesseert. Dat kan handig zijn. Er zijn supermarkten die klanten persoonlijk aanbiedingen voorschotelen, afhankelijk van eerdere aankopen. En er is niets op tegen dat de overheid een subsidie onder de aandacht brengt van juist die mensen die er recht op hebben.

Maar er is ook een keerzijde. Mensen kunnen op den duur gevangen raken in een persoonlijk profiel, ook wel *filter bubble* genoemd. Hierdoor zie je de werkelijkheid niet meer. Een bekend voorbeeld: de één die zoekt op oliemaatschappij BP krijgt alleen hits op mogelijkheden om te investeren in het bedrijf; iemand ander krijgt slechts informatie over milieuvervuiling.

“

Afwegen individueel recht tegen algemeen belang kan niet meer”

hartje Amsterdam: ‘Ik wil het best over voorbeelden hebben hoor. Maar het gaat een beetje voorbij aan de belangrijkste ontwikkelingen. Die zijn groter en structureler van aard dan je in voorbeelden kunt vatten. Voorbeelden, hoezeer ze ook tot de verbeelding spreken, leiden af. Want als je het daarover gaat hebben, zegt iemand: nou, dat is toch helemaal niet erg, dat je minder premie betaalt als je gezond leeft? Of: als je niets fout doet, heb je toch ook niets te vrezen?’

Is dat dan niet zo? Van der Sloot: ‘Het is de verkeerde vraag! Stel: ik ken jou niet en ik kom je op straat tegen. Ik vraag je: wat verdien je, ben je getrouwd, heb je kinderen, waar woon je en waarom heb je eigenlijk een blauw overhemd aan? Dan zeg je: waarom wil je dat allemaal weten? Het is iets anders als we elkaar in de kroeg tegenkomen en in gesprek raken. Dan kan je ervoor kiezen elkaar te vertellen wat je kwijt wilt. Het punt is: bij Big Data heb je geen keus. Je bent aan de integriteit van bedrijven en overheden overgeleverd. Wat gaan zij doen met jouw gegevens? Over die tendens moeten we nadenken.’

Privacy

Van der Sloot legt uit dat het huidige systeem van privacywetgeving eigenlijk niet meer goed aansluit bij de actuele ontwikkelingen. Die wetgeving heeft een paar pijlers: registreer en verzamel zo min mogelijk gegevens van mensen, er moet sprake zijn van doelbinding (‘wat gebeurt er met de gegevens?’) en vertrouwelijkheid. Die uitgangspunten gelden allemaal juist niet bij Big Data, aldus Van der Sloot. Want hierbij worden zo veel mogelijk persoonsgegevens verzameld door camera’s, telefoontaps, GPS-systemen en internet-monitoring en opgeslagen in databases. De gegevens worden vervolgens verwerkt tot groepsprofielen en geanalyseerd. Dat kan zijn om terrorisme te bestrijden, gedrag te

beïnvloeden in de gewenste richting (*nudging*), maar ook om risicoprofielen in kaart te brengen, bijvoorbeeld door verzekeraars, of voor reclamedoelinden.

Belangen

Kenmerkend is dat individuele en algemene belangen steeds onduidelijker worden. ‘De NSA-affaire, waarbij de Amerikaanse inlichtingendienst op grote schaal bleek te hebben afgeluisterd, is een treffend voorbeeld. Er werden massaal gegevens verzameld. Ik als individu kan niet zeggen dat dat afluisteren mij persoonlijk heeft geschaad. Maar de NSA kon tijdens hoorzittingen in de VS ook niet duidelijk maken wat het nou eigenlijk heeft opgeleverd. Niet omdat de NSA dat niet wilde, maar omdat dat niet kon!’

Privacywetgeving gaat verder uit van individuele rechten die je kunt uitoefenen tegenover bedrijven of overheid. Maar in het geval van Big Data is het onzin om te denken dat je dat recht als individu kunt afdwingen, stelt Van der Sloot. ‘In deze discussie wordt nogal eens de denkfout gemaakt dat het hier gaat om veiligheid versus privacy. Maar daar gaat het helemaal niet om. We hebben het hier over gegevens die niet direct te koppelen zijn aan één persoon. Ze worden juist gebruikt om algemene profielen en statistische verbanden te leggen. Als individu lukt het je echt niet om aan te tonen dat jij daardoor schade lijdt.’

Meer debat

Van der Sloot, die meeschrijft aan een rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid over hoe om te gaan met Big Data, vindt het belangrijk dat er meer debat komt over privacy anno 2015. ‘Het concept van het afwegen van een individueel recht tegen een algemeen belang is niet meer houdbaar.’ Om precies deze reden keek hij met meer dan gemiddelde belangstelling naar een recente uitspraak van de rechtbank Den Haag over de claim van Urgenda. Dit is een burgerplatform dat vindt dat de overheid meer moet doen om uitstoot van broeikasgassen tegen te gaan. De rechter verplichtte de staat om dat inderdaad te doen. Van der Sloot: ‘Dan gaat het dus om een zorgplicht van de staat. Niemand kan zeggen: als er niet meer wordt gedaan tegen de uitstoot van broeikasgassen, gaat dat ten koste

van mijn individuele gezondheid. Milieurecht staat dergelijke *class actions* toe. Misschien moet het in de privacywetgeving ook die kant op. Dat zou betekenen dat er niet meer een individueel recht is op privacy, maar dat de overheid de *plicht* heeft om ieders privacy te beschermen. Zo was het ooit ook bedoeld: er moet een goede reden zijn iemands huis binnen te dringen. Als die reden er niet is, mag het ook niet.’ ■

Bart van der Sloot (‘Mijn geboortjaar? Waarom wil je dat weten?’)

Bart van der Sloot studeerde filosofie en recht aan de universiteiten van Nijmegen, Amsterdam en Bologna. Hij werkt bij het Instituut voor Informatierecht van de Universiteit van Amsterdam (UvA). Hij is tevens coördinator van het Amsterdam Platform voor Privacy Research. Dit platform bestaat uit circa zeventig UvA-medewerkers die zich richten op privacy vanuit verschillende invalshoeken en disciplines. Van der Sloot schrijft een dissertatie over een ethische benadering van privacyvraagstukken. Hij werkt tevens bij de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid aan een rapport over de regulering van Big Data in verband met veiligheid en privacy.

WABLIEF?

Noodweer en noodweerexces

Het recht in eigen hand nemen mag niet. Toch wordt het in uitzonderlijke situaties niet bestraft, namelijk als het gaat om **noodweer**.

Wilt u een term uitgelegd krijgen?
Mail naar redactie@rechtspraak.nl

We spreken over noodweer als iemand in een situatie belandt waarin hij zichzelf of een ander moet beschermen. Bijvoorbeeld door zich te verdedigen als hij plotseling door iemand wordt aangevallen. Gebruik van geweld is strafbaar, maar in dit geval mogelijk toegestaan, voor zover het nodig is als verdediging tegen een directe dreiging. Ook het beschermen van spullen, van jezelf of van een ander, kan onder noodweer vallen.

Of er sprake is van noodweer, bepaalt de rechter. Er gelden strenge regels. Is vluchten nog mogelijk? Kan de politie worden gewaarschuwd of op een andere manier om hulp worden gevraagd? Dan moet dat gebeuren – noodweer wordt alleen erkend als de belaagde écht niet anders kon. En als het dan niet anders kan, moet de verdediging wel in verhouding staan tot de situatie. Je mag bijvoorbeeld iemand niet tot moes slaan als hij je tas steelt.

Wel mag de dief worden vastgehouden tot de politie er is.

Maar wat als iemand in een extreem heftige situatie toch te ver gaat? Dat hij letterlijk en figuurlijk doorslaat terwijl het gevaar al is geweken, bijvoorbeeld omdat hij doodsbang is? De rechter kan dan besluiten dat hij niet strafbaar is, als zijn paniek het directe gevolg is van een aanval. Dit noemen we ‘noodweerexces’.

In de wet staat het zo (art. 41 Wetboek van Strafrecht):

Niet strafbaar is hij die een feit begaat, geboden door de noodzakelijke verdediging van eigen of eens anders lijf, eerbaarheid of goed tegen ogenblikkelijke, wederrechtelijke aanranding.

Niet strafbaar is de overschrijding van de grenzen van noodzakelijke verdediging, indien zij het onmiddellijk gevolg is geweest van een hevige gemoedsbeweging, door de aanranding veroorzaakt.

BOTSENDE GRONDRECHTEN

Grondrechten zijn belangrijk voor iedereen.

We willen in vrijheid leven, zeggen wat we willen en niet worden gediscrimineerd.

Maar grondrechten kunnen ook met elkaar botsen. Welk grondrecht krijgt dan voorrang?

Het is vaak aan de rechter om knopen door te hakken. Een paar voorbeelden. Tekst: Rien Aarts

Vermeende Syriëgangers

In de zomer van 2013 worden bij Kleef, net over de Duitse grens, 2 mannen aangehouden. Ze hebben auto's gehuurd om naar Turkije en Syrië te rijden. In de auto worden kampeerspullen, bivakmutsen, outdoor kleding, iPhones en djellaba's (traditionele Noord-Afrikaanse kleding) gevonden.

Het OM verdenkt het tweetal ervan dat ze naar Syrië willen reizen om daar de gewapende strijd te ondersteunen en terroristische misdrijven voor te bereiden. De mannen ontkennen. Eén van hen geeft aan dat hij wel op weg was naar Syrië. Hij wil wonen in een islamitisch land, onder islamitische wetgeving. Hij is aanhanger van een radicaal islamitische ideologie.

Maar betekent dit alles dat hij een terrorist is? De rechter ziet hiervoor geen bewijs. Hij benadrukt dat het koesteren van bepaalde gedachten of een ideologie op zich niet strafbaar is. Het alleen aanhangen van een ideologie betekent niet dat iemand terroristische misdrijven wil plegen. Beide mannen worden vrijgesproken.

Het OM heeft aangegeven in hoger beroep te gaan tegen het vonnis.

De weigerambtenaar

Sinds 2001 bestaat in Nederland het homohuwelijk. Mensen van hetzelfde geslacht kunnen, net als man en vrouw, met elkaar in het huwelijksbootje stappen. Niet iedereen is hier blij mee. Sommige gelovigen vinden het huwelijk een zaak tussen man en vrouw. Een trouwambtenaar met deze overtuiging zit dan in een lastige situatie: hij moet misschien mensen trouwen terwijl dit tegen zijn geloof ingaat. Daarom was het voor zo'n ambtenaar mogelijk te weigeren mee te werken aan het huwelijk: de weigerambtenaar.

In 2013 leidt deze situatie tot een rechtszaak. Enkele jaren daarvoor heeft de gemeente Den Haag besloten dat er geen nieuwe weigerambtenaren worden aangesteld. Daarnaast wil de gemeente mensen in dienst die actief uitdragen dat er niet gediscrimineerd wordt op basis van seksuele voorkeur. Toch blijft een Haagse trouwambtenaar weigeren homohuwelijken te voltrekken. Hij wordt ontslagen, maar vecht zijn ontslag aan bij de rechter.

Het is een zaak waarin grondrechten botsen. Aan de ene kant is er de godsdienstvrijheid en vrijheid van meningsuiting van de ambtenaar. Aan de andere kant is er het recht van homoseksuelen om te trouwen en het recht op gelijke behandeling.

Uitgangspunt van de wetgever is op dat moment dat gemeenten zelf mogen bepalen hoe ze omgaan met weigerambtenaren, oftewel hoe ze deze grondrechten tegen elkaar afwegen. In dit geval kan de afweging die de gemeente Den Haag heeft gemaakt volgens de rechter door de beugel. De weigerambtenaar krijgt zijn baan niet terug.

Vorig jaar is een wet aangenomen waardoor trouwambtenaren met gewetensbezwaren geen huwelijken meer kunnen weigeren.

De vrijheid van godsdienst & vrijheid van meningsuiting versus het recht op gelijke behandeling

Spotprent advocaat

Een Limburgs huis-aan-huisblad publiceert in oktober vorig jaar een spotprent (zie rechts) waarmee een bekende advocaat als 'louche' wordt afgebeeld. De advocaat vindt dat de tekening zijn eer en goede naam als advocaat aantast. Hij probeert via de rechter een rectificatie af te dwingen. In eerste instantie lukt dit, maar de cartoonist gaat in hoger beroep. Als de zaak in juli dit jaar wordt behandeld, oordelen de raadsheren van het gerechtshof 's-Hertogenbosch dat het hier gaat om een kunstzinnige manier om iets uit te drukken. Het is een vorm van maatschappelijk commentaar van de cartoonist. Met de vrijheid van meningsuiting moet voorzichtig worden omgegaan, helemaal bij een kunstenaar, oordeelt het hof.

In dit geval komen de raadsheren dan ook tot de conclusie dat de vrijheid van meningsuiting van de cartoonist zwaarder weegt dan de bescherming van de eer en goede naam van de advocaat. Daarmee is de rectificatie van de baan.

De vrijheid van meningsuiting versus de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer

Vereniging Martijn

Vrijheid van vereniging is erg belangrijk binnen een democratie. Als mensen zich verenigen in een groep, denk bijvoorbeeld aan een vakbond, kunnen ze beter voor zichzelf opkomen. Maar soms kan een groep ook een bedreiging vormen voor de openbare orde. Wat is dan belangrijker? Vrijheid van vereniging of veiligheid? Een bekend voorbeeld van een zaak waarin deze grondrechten botsen, is de zaak rondom het verbod op de vereniging Martijn. Deze vereniging streefde voor sociale en maatschappelijke acceptatie van relaties tussen kinderen en volwassenen. In de volksmond wordt het al snel een 'pedovereniging' genoemd.

Het OM wil in 2012 de vereniging door de rechter laten verbieden. De club wordt gezien als een bedreiging voor kinderen en is daarom in strijd met de openbare orde. Een juridisch gevecht volgt en leidt tot de hoogste Nederlandse rechter: de Hoge Raad.

Deze stelt dat je heel erg terughoudend moet zijn met het verbieden van verenigingen, vanwege de grote betekenis die ze hebben binnen een democratie. Maar in dit uitzonderlijke geval gaat het om een vereniging die seksueel contact met jonge kinderen verheerlijkt en goedpraat. Kinderen moeten hiertegen worden beschermd. In het belang van hun gezondheid, rechten en vrijheden is de vereniging Martijn daarom verboden en ontbonden.

Het recht op vereniging versus veiligheid

>> Meer lezen?

Weigerambtenaar

Syriëganger

Vereniging Martijn

Spotprent

Allemaal op zoek naar een veilige plek

Marlies Wolfrat, vreemdelingenrechter
bij de rechtbank Midden-Nederland

Vluchtelingen geven noodgedwongen hun vrijheid op om in veiligheid te kunnen leven. Eenmaal hier mogen ze niet zelf beslissen waar ze wonen, of ze werken en hoe hun leven zich verder ontwikkelt. Zelfs het besluit of ze hier kunnen blijven, wordt door een ander genomen. Vreemdelingenrechter Marlies Wolfrat (36) houdt in de gaten of dat rechtvaardig gebeurt.

Zij toetst het besluit van de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, die beoordeelt of een vreemdeling het recht heeft om in Nederland te blijven. Heeft hij de wet- en regelgeving goed uitgevoerd? En is het ook echt veilig genoeg om iemand terug te sturen?

Asielzoekers komen hier met aangrijpende verhalen over oorlog, marteling en verkrachting. 'Ze vrezen voor onmenselijke behandeling vanwege hun religie, politieke activiteiten of seksuele geaardheid', zegt Wolfrat. Zij krijgt ook slachtoffers van mensenhandel op zitting, en vrouwen die bang zijn voor genitale verminking van hun dochters. 'Zij hebben dat zelf ondergaan en willen hun kinderen die ellende besparen. Al die mensen zijn op zoek naar een plek waar ze zich veilig kunnen voelen.'

Zaken waar kinderen bij betrokken zijn, doen haar het meest. 'Je probeert als rechter het belang van het kind voorop te stellen, maar dat kan niet altijd. Ik moet me aan de wet – en regelgeving houden. Dat betekent regelmatig dat kinderen mee terug moeten, terwijl ze vaak hier geboren zijn en niets weten over het leven in het land van hun ouders.'

Kinderen zijn normaal gesproken niet welkom in de zittingszaal, maar in uitzonderlijke omstandigheden laat de rechter ze wel toe. 'Dat levert soms bijzondere momenten op', vertelt ze. 'Zo heb ik ooit een moeder gehad die stiekem haar baby borstvoeding gaf terwijl ik haar advocaat vragen stelde, en een peuter die er met de pen van de tolk vandoor ging.' ■

Lees meer over vreemdelingenrechter Marlies Wolfrat en andere bijzondere rechters op www.rechtspraak.nl/actualiteiten.